

آینالار سۆز ساولی

شئیرلر

علی ظفر خواه

سرشناسه	: ظفرخواه، علی، ۱۳۲۱ -
عنوان و نام پدیدآور	: آینالار سۆز ساولی (شئعیرلر)/ علی ظفرخواه.
مشخصات نشر	: تبریز: انتشارات هادی، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۲۱۹ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۹۸۱۰۱-۵-۴۰
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: شعر ترکی -- ایران -- قرن ۱۴
موضوع	: th century۲۰ Turkish poetry -- Iran --
رده بندی دنگره	: PL ۳۱۴/ظ۷۱۹ ۱۳۹۷
رده بندی دیویی	: ۸۹۴/۳۶۱۱
شماره کتابشناسی	: ۵۱۵۸۶۹۱

 چاپ و نشر هادی

تلفن: ۰۴۱-۳۵۲۴۲۱۸۶ - فکس: ۰۴۱-۳۵۲۶۰۰۴۳

■ آینالار سۆز ساولی

- ☐ توپلایان: علی ظفرخواه
- ☐ یابین ائوی: نشر هادی، تبریز
- ☐ چاپ سیراسی: بیرینجی باهار ۱۳۹۷
- ☐ تایپ و چاپ ایشلری: چاپ هادی، تبریز
- ☐ بیچیم: رقعی
- ☐ تیراژ: ۵۰۰ جلد
- ☐ قیمت: ۸۰۰۰ تومن
- ☐ شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۸۱۰۱-۵-۴۰

ايچلىك

۶۰	اينسانلار	۷	اۋن سۇ
۶۳	قاتىل	۱۷	آذربايجانىم
۶۵	شيطان	۲۵	آل بايراقلى سئوگى
۶۷	بشر نىيە بئله دير؟	۲۷	قىزىل قفس
۶۹	اسكېك	۸	اۋزگوز
۷۰	ايكىد كور اوغلو	۲۹	عاشيغىن سسى
۷۲	سرىم گىنن اۋزونو	۳۰	بىرگۈزل سسىم اولايدى
۷۴	شەكىلچى اينسان	۳۲	بىزىم موسيقى
۷۵	نئىمەت	۳۴	نامرد
۷۶	كۈله لىك	۳۵	ذليل لر
۷۷	كىمە دئىلىسىن	۳۶	زاوال
۷۹	آلىشقانلار	۳۷	اوتاي - بوتاي
۸۱	اوچورومون دىيى	۳۸	اورموگۈلو
۸۳	فلک	۴۳	چىللە خانا
۸۵	نئىلەيىر بىر بئله دردى؟	۴۶	شانلى اينسان
۸۶	سونسوزلاردا	۴۸	هئچ زامان وار اولماياجاق ائولادىما

۱۴۲	بىر ائودە	۸۷	نېيە بېتىرم؟
۱۴۳	ائويم سويوق بومبوش	۸۹	باي- باي
۱۴۴	ايشيتىياق	۹۰	آجى تراژىدى
۱۴۵	ھارا گىتدى	۹۲	تفريح زنگى
۱۴۷	چكىلدىم	۹۳	صبىر داش
۱۴۸	قارشىما چىخدى	۹۴	فلكىن
۱۴۹	جفا	۹۶	ياسلى
۱۵۰	سن	۹۷	منى خوى دا قولايىن
۱۵۱	گىجە آيرىلىق	۹۷	ال يازما كىتاب
۱۵۲	سئودالى	۹۸	داھا ايندى
۱۵۴	وفال	۱۰۱	دۇردلوكلر
۱۵۶	خسرت	۱۰۶	چئويرمەلر
۱۵۷	دونا	۱۱۱	نوكتەلر
۱۵۸	بىر اددىر	۱۲۲	دولچالار
۱۵۸	گل	۱۲۳	ھامى
۱۵۹	آل دادى	۱۲۵	سئوگى باغى
۱۶۰	آيرىلىق	۱۲۷	سئوگىلىم
۱۶۰	سئودا شكىلى	۱۳۳	باخىشلار
۱۶۱	ئىيلەير	۱۳۵	سيفىناجاغىم
۱۶۲	بديعى آينا	۱۳۷	سن
۱۶۳	ماوىلر چاغىرير منى	۱۳۸	رؤيا
۱۶۵	عئشق اولماسايدى	۱۴۰	تكى
۱۶۷	عئشق	۱۴۱	الاجيق

۱۸۶	باھار كۆچۈ	۱۶۸	طېيىم گل
۱۸۷	سيزدە گونۇ	۱۶۹	ايلكىن تەماس
۱۸۸	گۆى گورولتوسو	۱۷۰	يىنى يىتمە ۱
۱۸۹	پايىز ۱	۱۷۱	سئودالى يىنى يىتمە
۱۹۰	پايىز ۲	۱۷۳	يىنى يىتمە ۲
۱۹۲	قار اوتارما	۱۷۵	يىنى لى
۱۹۳	قار اوستونىدە اريك	۱۷۷	ايلك باھا
۱۹۵	قوراق ھاوالار	۱۷۹	آغ پىلكار
۱۹۷	يان دوشن قلم	۱۸۰	سحر اويانىر
۱۹۹	پرستارلار	۱۸۱	كنقلى
۲۰۲	سحر اذانى	۱۸۱	سئودالى اولدوزلار
۲۰۵	اوتاقلار اوچون	۱۸۱	گۆزل بىكر بىر دويغو
۲۰۹	سۆزلوك	۱۸۴	جىر جىراما
		۱۸۵	منج يىلى

اۇن سۆز

شئەير، دويغور، اسمانلار و سئودالىلار بىن سىغىناجاغى و حىسلىرى
گۈزلىجە ايفاده ائىدن حىسمتا - سۆز صنعتى دىر. شئەيرىن توخوسوندا
انحساس واردىر. شئەيرىر رو، و، دئلودىسى، گۈزل لىگى، اينجه لىگى
چكىجى لىگى يوكسك ائنگى سىدىجى و آنلاتما گوجو واردىر. گۈزل
شئەير دىنلە يەنەن دۇوقونو اوخشاير و نىت وئىر. بىر سىرا شئەيرلر
اينسانى حركتە گتيرىر يا دۇيوش روحو آشماير...

بىچىم و قالب دئىل، شئەيرىن مضمونو و يونسك درشونجهسى و
پيامى اولمالى دىر. هر بىر لطيف طبعى اولان دوھالى مەدارلى قابىل
شاعىرىن اۋزل دىلى و ايفاده طرزى وارى دىر. تىكرارى يىرر و اسكى
كلىشه بنزتمەلر زاماندان گئرى قالب داھا ادبىيات لا ايلگى لەنلر بىن
ماراغىنى چكىمىر و ايلق سو كىمى قانىق وئىمىر. ايندى يئنى باخىش
يئنى دوشونجه، بدىعى بنزتمەلر، دئمك يئنى دىل گر كىر. بوخوصوصىيت

شاعىرىن ذاتىندا اولان بىر باجاريق دىر و هر سۆز قوشان كىمسەنن
ايشى دئىيل دىر. ائل ايچىندە بونو تانرى وئىرگىسى دئىيمى ايله
آيىردلايلارلار، بىر سىرا فارس شاعىرلىرى اوراجان ايرەلى گئدىرلر،
بدىعى دوشونجەسى اولان هر بىر سادە عىبارتەدە شئىر دئىيرلر.
بونولانى دالغا شئىرى (شعر موج نو) آدلانان بىرچئشىد شئىر
وزنى اهرشموشدور.

منجە، نەقدىر يونىك بدىعى دوشونجە و يئنى دويغو داشىيىر سادا
شئىرىن هاوسى (مىلودى، آهنگ) اولمالى دىر. سۆزلوكلردە بو
كلەمنى، وزنلى سۆزى منجوم سۆز آنلامى كىمى آچىقلايىرلار.
تورك دىللىمىزىن مىلودى، ذاتىن هيجا اؤلچوسو اوزرىندە
قورولموشدور. بو وزن، شئىرىن بونو بويونا بىچىلن دوغال آخىجى
اؤلچودور.

ذئھىن انحساس اوچون موناسىب سۆزچوكلر، تاپىر يوكلەيىر، تام
فراستات و اينجەلىك لە اونلارى بىر- بىرىنن آلايدى. دوزور، گۆتور-
قوى اندىر و بليرلى مىلودى ايله وزن يارادىر.

شاعىر باجاريقلا گۆزل سۆزچوكلر و دئىيملر بىسلەپ اىپك
خيياللارلا بورويوب جانلى و ياتىملى، اصليندن دە گۆزل بدىعى
تصويرلر يارادىر.

روحسوز انحساس سىز شىت سادە شئىر، انلەجەدە تاپماجايلا
چئويرىلن بوروشوق آنلاشيلماز شئىر نەيە گركدىر؟ شئىرە، دۇوق

اوخشايان ايھام گركدير. ھلە بوندان دا فرقلى بىر سىرا كىلكەلى باش (ساچ) كىمى پىرتلاشلىق چىئىنە - توپور سۆزدە (بە اصطلاح) سىرېست شئىرلەر، راست گلىرسىن، يازانى اۆزودە بىلمىر نە دئىير.

يئنى شئىر مىصراع لارىن اوزون - قىسا سىرېستلىگى يا قافىيە آزادلىغىنا دئىيل، بلكە شئىردىن دويولان ائىھساس و آنلايشىن بىكر و تىز اواسى دئىمكدير. يئنى شئىر بىچىمىندە قوشان شاعىر، كلاسىك فورمىسى قوشا باغلارنى آراسىندان كئچمەلى دىر. يئنى شئىر كلاسىك فورمىسى مانىن دوغال داوامى دىر. مومكوندو بىر شئىر كۆھنە كلاسىك فورمىدا تىنچىلسون، آما ائىھساسى تىزە اولسون و ايندىيەدك ھىچ يىردە يازىلمىش يا دئىيلىمىش اولماسىن. بونا يئنى شئىر دئىمك اولار.

شاعىرىن عۆمور بويونجا گۆردۈكلەرى، دىدوقلارى، تجربەلەرى و گۆزل يا چىركىن، ائتكى لىندىرىجى دىمەك، كئچىردىگى دىرلەر، آجىلار، سىخىنتىلار، مىللى ظولوم، توپلومسال تىشمازلىقلار و سىياسەت كىمى قونولار، دئىمك شاعىرىن بونى شادىقلارى شئىرىنە يانسىيا بىلر. دونيا گۆرۈشۈ، ياشايىش ئىسەنسى، ائعتىبارسىز دونيا و ابدىيەتدە شاعىرىن اثرىنە اىز بوراخا بىلر. شاعىرىن غايەسى اينسانلىق دىر. شاعىر، زامانىنىن روحو، سورۇنلارى و دىرلەرى ايلە دىرىدن تانىش اولمالى و اونلارى شاعىرلارنى طبعى ايلە عكس ائىدىرمەلى دىر.

شئير عالمينده تەھودون. اۆزل سارسيلماس شانلى گرکلى يئرى واردير. آنجاق حياتين بوتون جيلولهلى شئيره آينا بيلر. اورک آچان دوغال گۇرونتولر گۇزل ليگى، سئوگى دونياسى نين اورک دۇيونتولرى ده شئيرده بديعى تصويرىنى تاپا بيلرلر.

يوكسك دوشونجهلى، اينجه دويغولو، بديعى گوجلۇ گۇزل شئيرلر اوخوداق سازى كۆكلهين كيمى ذئهيىنى كۆكلهير، طبعين آخارلى اولماغى، وشو بهين درينلشمهسى، گئنيشلىنمهسى و بديعى دويغونون گليشلىقى ساغلايار و ايلهام قايناغى دا اولابيلر.

شهريميزين حۇرسلىق شاعىرى «حبيب حسن نژاد» ين فارسجا قوشدوغو «بهشت به جرمه خدای ناز نگاهت»، فارسجاني شئير بۇيوك لریندن اولان فریدون مایرى، فروغ فرخزاد، احمد شاملو اثرلرى كيمى اوستون بديعى سوييهده گليشلىر و نئجه دۇنه بو نكته اوزرينده يولداش لارين حوزوروندا صرحت ائيله ميشم. آرزی ائدرديم شاعير آنا ديليميزجه ده بئلنچى بير اثر يازا، اريدير. هئچ اولماز سا يوخاريدا قئيد اولونان اثرىنى توركجه ميزه چايريدى. البته شاعير تورک ادبيياتيميزا دريندن تانيش دير. بو معنائى شاعيرين چاپ اولوندوغو ايكي پارچا توركجه سربست شئيريندن دويماق اولار.

كئچميش دۇنمين، اۆزلىك له توركلره اويقولادىغى شوونيستى سياستلر، آنا ديل و كولتوروموزون باشينا نه اويونلار گتيرديكلرى

ھىچ زامان اونودولماي جاق دىر. ايسلامى دۇولتيمىزىن بو قونودا گتيردىگى نىسبى آزادلىغىن قدرىنى ياخشى بىلىرىك. حۇرمتلى جىمھور رىيسىمىز دوكتور روحانى جناب لارى نىن اويقولادىغى قلم و دوشونجه آزادلىغىنا مىنتدارىق. بوكىتابدا گئدن توپلومسال تنقىدلر سئويملى ايسلامى حىكومىتىمىزە قارشى يۇنەلىك اولماسى آنلاڭ يىلمايىن، اينقىلابدان برى توپلومسال سورونلار اوزره بۇيوك ايشار گۆرەلوب. اۇرنەيىن عئىبەجر لوطوبازلىقلار تام يىغىشىلانيدىر. آنحاق شئيطان ھلە اۇلمەيىب دىر. تاريخ بويو اينسانلىق، اخلاقىمىز ايفدا درد چكىمىشىدىر.

ايراندا تورك اولماغىن، درەلە قاتىندا گوناھ سايىلما دوشونجهسى اينقىلابدان سونرايادا يانسىيىشىدۇر. رار، ۱۳۷۰ھ يايىنلانان ايلك كىتابىمىن يايىن جوازىنى آلدق اوچىن، او زامانىن گولۇستان باغىنىن قوزنى طرفى خىيابانىندا كىشى قورولموش ايرشاد ايدارەسىنە گئدىب ايكى نۇسخە ال يازما ستنە تقدىم ائتدیم. ايلگىلە مسئول خئىرخواھلىق اوزره دئدى: كىشىن اوز قاپاغىندا قئىدە آلدىغىن «... بە زبان تركى آذربايجانى» عىبارتىنى تهران قبول ائتمەدن قايتاراجاق دىر. اونون يئرینه «... بە زبان محلى آذربايجان» يازماغىن مصلحت دىر. البته من بو سۆزە اويمايدىم.

حۆرمتملى جيمهور رييسى ميزين شرقى آذربايجانين يئتگىلى
 مسئول لارين ا وئردىگى فرمانا گۆره آچيق آيدىن «تورك دىلى قورومو»
 (فرهنگستان زبان تركى) قورولمالى ايدى. بو آلتين (طلايى) فورستدن
 آرتيق ليفينجا لاپ چوخ (حداكثر) يارارلانماق يئرینه اونو دوشوروب
 «بنیاد فرهنگ و هنر و ادب آذربايجان» آديندا بير يئر آچديلار. بو
 قورولار ايله ايلگىلى بير مسئولون آچيقلاماسينا گۆره آذربايجان
 دىلينده اولان، فارسجا و عربجه دخيل كلمه لر اصلينده اولدوغو
 كيمي يازيلمالي. بۇ مەدەلەيىجى تشبۇتون آنا دىلیمیزه ووراجاق
 يىخيچى ضربه لرى حاقيندا كئچن كىتاب لاريمين اۇن سۆزونده
 ايضاحلى قئيدلريم اولموشدۇ. مؤرئوئين دويارلى (حساس) و اؤنملى
 اولدوغو اوزره، دىلیمیزه قارشى اولان بو تهلكه يه بير داها ايشاره
 ائتمگى گركلي گؤرورم.

دخيل كلمه لر دىلیميزين قايدالارينا اويمالى دير. (دانيشيق دىلیمزده
 اولدوغو كيمي). يوخسا دىلیميزين خيميناسو بوراخارلار.
 «بیزیم دیله سوخولان فارسجا و عربجه كلمه لر ائر اصلی
 شکیل لرینده یازیلارسا، چون بیز سورکلی حالدا فارسجانین هر
 طرفلی سئل سایاغی هوجومونا معروض قالمیشیق، بئلنچی یابانجی
 تلفوظ، یازی دیلیندن شفاهی دىلیمیزه كئچر. بو حالدا دخيل كلمه لر
 دىلیميزين قوللوغوندا اولماقدان بیزیم دىلیميز اونلارا تسليم اولاجاق
 و كيفير، عيبارتى دانيشيق بروز ائده جکدير. يانی دىلیمیزی فارسجا

طرزىندە دانىشاجايىق. بىر باخىمدان دا آنا دىلىمىزىن فارسجادان
 آسىلى دوروما دوشدوگونه ايدىن وئرمەلى بىك. اۋۇل لىكلە فولكلور
 ساحەسىندە بو مسأله لاپ اۋنملى، قابارىق و جىدى شكىلدە اۋزونو
 گۈستره جك دىر...» بوگونكو قزئتلر و كىتابلاردا گئدن يئرئنه
 دوشموش ادبى دىلىمىز دوام ائتمەلى دىر. گۈزە چارپان پوزقونلوق
 گئتدەنچە قالدېرىلا جاق دىر. سۆز بورادا دىر، ايرشاد ايدارەسى بو
 يئنى قولوش در قزارى اساسىندا حركت ائدىب تورك قلم
 بىيەلرئنى ايجەك دىر. حۇرمەتلى جىمهور رېئسىمىزدن اوموروق
 سۆز وئردىگى «تورك دىلى بىر ومو» نو(فرهنگستان زبان تركى) اوغرا دىغى
 ايندىكى دورومدان چىخارب اصل آماجىنا قووشدورسونلار.
 اوشاقلار ئىمىزىن مەكتبلردە انا دىلە يىزجە درسلىكلرى اولماسى
 اونودولماسىن.

بىزە نە اولموشدور؟ هله اۋزگەلرى دىزىرە. اۋز ايجىمىزدهكى آنا
 دىلىمىزى ازن او تك- توك قلملرئمىز، توركچە يىزىن. مەكتبلردە
 درس اوخونماسىنا قارشى دورورلار.

مئلن او مسئۇل، «آواجىق» شەهرى نىن آدىنى دىيشدىرىب «دشتك»
 قويور. سۆز اوزانماسىن دئيه بىر كىچىك اۋزىكده قئىدە آلئم سۆزو
 بىتئىرىم. «خوى» ون پوزولموش اسكى آدلىم باغى اولان «داغ باغى» نى

يئنى دن جانلاندىرماغا باشلايىب اولكى حالينا گتىرمك ايستەيىرلر.
 چوخ گۆزل و گرگلى تشبۇتلردن بىرى دىر. بو باغ، داغ اوزرىندە
 يئرلشدىگى اوزره، جماعت اولىندىن بورايا «داغ باغى» دئمىشلر. يازار،
 اوشاقلېغىمدان دا بورانى «داغ باغى» آدى يلا تانىمىشام. ايندى خوى ون
 بلدى، يىسى قزئت لردە درج اولونان رسمى دانىشيق لاريندا،
 ائلىن قويدوغۇ «داغ باغى» آدى نىن يئرینه، كىتابدا اوخودوغۇ
 «باغ دلگش» آدى وئىر. بو عمل، ائلىن آنلاغى و آنا دىلىنە قارشى
 حۇرمەت سىزلىك دئىل، س نە دىر؟ بو باغىن جانلاندىريلماسى
 فېكرىنى، آذربايجان كوردەر وورغونو، تارىخ دوكتورو حۇرمەتلى
 دوكتور عليرضا مقدم نىچە ايا. ائىچە و بىر داها بو ياخين لاردا
 عئىن «داغ باغى» آدى ايله ايرەنى سورە رىشدور. بو دوھالى قاينى لى
 چاليشقان گنج كولتوروموزون گله جك اومەللايندان دىر.
 «خوى» ون بىر سىرا باشقا توركجه يئر آدلىرى دىيىشدىريليپ
 فارسجا اولموشدور. مثلىن «قىزىل چىر» ين يئرینه «بشا بدلان»، «دىب
 سىز كووول» ون يئرینه غار على شىخ دئىيىرلر.

بىر سىرا شاعىرلرىن سئودالى شئعيرلرى، شاعىر دونياسى نى
 دىيىشندن سونرا ايشيق اوزوگۇرور. من گنج ليک زامانىما عايىد
 شئعيرلرىمى (ننچە سىندن باشقا) اؤز ساغلىغىمدا چاپ ائتدىرمك

قارارينا گلديم. چاپ اولونان لاريندا اوجاقدا آلتىنى چكىب آزجا اودلاريني آلديم.

ايندييه دك منيم كىتاب لاريمدا باسيلميش شكيل لرین هامى سى نى (سئوگى كىتابيمين دال قاپاغينداكى شكيل مستثنى اولارق) من اوزوم فوتوشكيل ماكيناسى ايله چكميشم.

على ظفرخواه

www.ketab.ir